

Ingrid Belčáková, Maroš Finka

ZHODNOTENIE KVALITY PROCESU ENVIRONMENTÁLNEHO HODNOTENIA VPLYVOV ÚZEMNOPLÁNOVACEJ DOKUMENTÁCIE

Úvod

Územnoplánovacia dokumentácia (ďalej "ÚPD"), ako vyplýva z ducha v súčasnosti platného zákona č. 50/1976 Zb. o územnom plánovaní a stavebnom poriadku v znení neskorších predpisov (ďalej "stavebný zákon") i praktických skúseností, predstavuje jednoznačne základný nástroj ochrany a tvorby životného prostredia. Pri jej tvorbe dochádza nielen k priestorovej interpretácii a koordinácii odvetvových koncepcií, ale mnohé z nich až cestou zapracovania do ÚPD a prostredníctvom schvalovacieho procesu ÚPD nadobúdajú právnu záväznosť v nadrezortnom prierezovom účinku. Navyše, jedine v rovine hodnotenia ÚPD (na súlad s ňou sa právom pri posudzovaní odvolávajú metodiky posudzovania vplyvov na životné prostredie pre projekty objektov a činností), dochádza ku komplexnému posúdeniu kumulatívnych a synergických efektov, nielen v polohe kontextu zámeru a jestvujúceho stavu, ale i v polohe kontextu zámeru a ostatných zámerov plánovaných v danom priestore.

Požiadavka hodnotiť územnoplánovaciú dokumentáciu z hľadiska vplyvov na životné prostredie vyplýva z § 35 zákona NR SR č. 127/1994 Z.z. o posudzovaní vplyvov na životné prostredie (ďalej "zákon"), ktorý v odst. 1, písm. b) zákona hovorí, že návrh územnoplánovacej dokumentácie veľkého územného celku (ďalej "ÚPD VÚC") a sídelných útvarov vybraných miest, najmä centier oblastí, mestských pamiatkových rezervácií, kúpeľných miest a zvlášť znečistených lokalít musí obsahovať hodnotenie z hľadiska jeho predpokladaných vplyvov na životné prostredie a podľa potreby, tiež návrh opatrení na vylúčenie, alebo zníženie nepriaznivých vplyvov.

Na základe procesu obstarávania a vypracovávania územnoplánovacej dokumentácie podľa stavebného zákona (klasický a redukovaný postup) musia mať urbanistická štúdiá, resp. koncept riešenia územného plánu (ďalej "ÚPN") v zmysle vyhlášky č. 84/1976 Zb. v znení neskorších predpisov komplexné vyhodnotenie kvality životného

prostredia. Tým by sa mali naplňovať požiadavky hodnotenia predpokladaných vplyvov na životné prostredie podľa zákona.

Znenie resp. ustanovenie tohto paragrafu nie je dostatočne uplatnené v doterajšom územnoplánovacom procese. Preto v súvislosti s "Programom predkladania územných plánov jednotlivých regiónov SR vydalo Ministerstvo životného prostredia SR (ďalej "MŽP SR") nadväznú Metodické usmernenie č. 470/1995 - 4 (ďalej "usmernenie") pre obstarávateľov územných plánov veľkých územných celkov jednotlivých regiónov.

V zmysle § 35 zákona, ako i v zmysle usmernenia je obstarávateľ ÚPD veľkého územného celku v SR povinný zabezpečiť úlohy vo väzbe na vyššie uvedený zákon. Vzhľadom na charakter predmetu posúdenia a značný obsahový prekryv procesov spracovania, prerokovania a schvalovania ÚPD a procesov posudzovania vplyvov na životné prostredie zákon nevyžaduje spracovanie samostatnej správy o hodnotení.

Vzhľadom na veľmi všeobecne stanovený postup environmentálneho hodnotenia ÚPD a prítomnosť resp. existenciu samotného presne legislatívne vymedzeného postupu obstarávania, vypracovávania a prerokovania ÚPN je možné používať len zjednodušený a integrovaný postup environmentálneho hodnotenia ÚPD.

Metodické ako aj procedurálne otázky riešili v tomto smere viaceré návrhy metodických príručiek, ktoré sa vypracovávali na podnet Ministerstva životného prostredia SR (ďalej "MŽP SR") v roku 1996 až do roku 1999 (Finka, M. a kol., 1996, Finka, M. a kol., 1997, Krumpolcová, M., Kalinová, Ž., Kozová, M. a kol., 1997, Krumpolcová, Krumpolec, 1998).

V jednotlivých vyššie uvedených metodických príručkách bola riešená aj problematika návrhu zásad vykonávacej vyhlášky MŽP SR k § 35 zákona (Finka, M. a kol., 1997).

Analýza doterajších skúseností a kvality environmentálneho hodnotenia ÚPD VÚC a ÚPN SÚ

Na základe skúseností Centra EIA pre Fakultu architektúry STU (ďalej len "Centrum") s procesom posudzovania viacerých ÚPD VÚC (napr. VÚC Žilina, Gemer, Lučenec, Nízke Tatry) od vstupu zákona do platnosti (t.j. od 1. septembra 1994) a na základe záverov uvedených v analýze environmentálneho hodnotenia územnoplánovacej dokumentácie na sídelnej úrovni (ďalej "ÚPN SÚ") a uvádzaných analýz v metodických príručkách (Krumpolcová, Kalinová, Kozová a kol., 1997, Krumpolcová, Krumpolec, 1998) môžeme konštatovať, že súčasný stav hodnotenia vplyvov na životné prostredie v rámci procesov spracovania ÚPD nezodpovedá jeho osobitnému významu. K týmto záverom nás vedú nielen skúsenosti s uplatňovaním zákona ale aj komparácia so zahraničnými skúsenosťami a trendmi, ktoré jednoznačne smerujú k zvýšeniu významu environmentálneho hodnotenia v priestorových plánoch, programoch a koncepciách a s jednotlivými prípadovými štúdiami.

Prítom je treba poznamenať, že úlohou Centra v procese environmentálneho hodnotenia ÚPD VÚC bolo vypracovanie posudku o kvalite tohto hodnotenia obsiahnutého v predložených návrhoch na základe poverenia Ministerstva životného prostredia SR.

Harmonogram vypracovania jednotlivých ÚPD VÚC, ich etáp a následného prerokovacieho a schvaľovacieho procesu bol v dobe vzniku zákona o územnom plánovaní presne časovo vymedzený. Pri posudzovaných ÚPD VÚC dominoval neštandardný postup umožnený novelou územnoplánovacej legislatívy. Pri tomto postupe sa variantne spracúvajú urbanistické štúdie predchádzajúce návrhu územno-hospodárskych zásad (ďalej "ÚHZ"). Po schválení ÚHZ sa nevariantne spracováva priamo návrh ÚPN, pričom etapa spracovania konceptu riešenia, ktorý je štandardne variantný, je úplne vynechaná.

Pre vypracovanie niektorých urbanistických štúdií vrátane aktualizácie prieskumov a rozborov bol minimálny časový priestor. Urbanistická štúdia (ďalej "ÚŠ") mala obsahovať variantné riešenia s ich komplexným vyhodnotením z hľadiska životného prostredia. Samotné vypracovanie ÚŠ na dobrej odbornej úrovni si vyžaduje širší časový priestor. Komplexné hodnotenie z hľadiska vplyvov na životné prostredie je síce možné vypracovávať súbežne s ÚŠ, ale ťažisko prác je až po dopracovaní ÚŠ. Samotné vyhodnotenie z hľadiska životného prostredia s návrhmi opatrení na vylúčenie alebo zníženie predpokladaných nepriaznivých vplyvov

činností na životné prostredie, ak má byť odborné, a nie formálne, si vyžaduje aj adekvátny časový priestor.

Ďalej je nevyhnutné zdôrazniť, že súčasná právna úprava stavebného zákona aj vrátane následných novelizovaných predpisov doteraz nereagovala na zákon č. 127/1994 Z.z. Práve stavebný zákon by mal predstavovať úroveň integrácie procesu tvorby a ochrany životného prostredia a územnoplánovacieho procesu.

Ďalším aspektom je vstup komercializácie do oblasti spracovania ÚPD. Spracovateľ ÚPD je viazaný zadáním a zmluvou, t.j., že záleží na kvalite vypracovania zadania pre vypracovanie ÚPD ako podkladu pre uzavretie zmluvy. Výber spracovateľov pre jednotlivé ÚPN VÚC bol uskutočňovaný formou výberového konania, kde na základe súťažných podmienok bola vypracovaná ponuka a následne uzavretá zmluva. V zmysle § 2 vyhlášky č. 84/1976 Zb. a § 4 stavebného zákona obsah a rozsah ÚŠ sa určuje v zadani. Stalo sa, že nie vo všetkých zadaniach bolo zdôraznené, že musia obsahovať celý rozsah a obsah ako koncept riešenia. Uvedené skutočnosti boli následne upravené usmerneniami MŽP SR, ktoré nemohli eliminovať všetky nezrovnalosti vzniknuté pri vypisovaní konkurzov.

Pre väčšinu vypracovávaných ÚPN VÚC sa zvolil postup, a to vypracovanie ÚŠ pred ÚHZ, ktorý oproti klasickému postupu mal urýchliť procedurálny postup. Použitá forma vzhľadom na vyššie uvedené skutočnosti má význam a je účinná pri overovaní určitých konkrétnych zámerov v území menšieho rozsahu, ale nie pri vypracovaní tak dôležitých rozvojových koncepcií ako sú ÚPN VÚC okresov alebo regiónov, ktoré sú východiskovým podkladom pre vypracovanie nižších stupňov ÚPD, a na ktoré by mali územné plány nižších stupňov adekvátne reagovať.

Výrazne negatívnu úlohu zohral neujasnený vzťah pri poskytovaní informácií všeobecne a obzvlášť pre komerčnú sféru v oblasti projektovania ÚPD, takže spracovatelia nie vždy využívali informácie aktuálne alebo sa uspokojili s informáciami, ktoré neboli finančne náročné. Z toho dôvodu je treba zvážiť, či by územnoplánovacie dokumentácie nadmiestneho významu, kde sú presadzované štátne záujmy, nemali byť vypracovávané štátnymi organizáciami, alebo kombináciou štátnych a súkromných firiem, čím by sa zaručila kvalita predkladaných dokumentácií. Oblasť informačného systému si tiež vyžaduje zadefinovať spôsob a formu poskytovania informácií, tak pre štátnu, ako aj komerčnú sféru. Tu treba uviesť, že zákon NR SR č. 171/1998 Z.z. o prístupe k informáciám o

životnom prostredí, ktorý by mal pomôcť riešiť tento problém, ešte stále nevstúpil do povedomia príslušných organizácií.

Ďalej chýba jednotná záväzná metodika pre vypracovávanie ÚPN VÚC, ktorá by určila jednotný obsah a rozsah ako aj kompetencie VÚC, ktorá by predstavovala zosúladenie metodických postupov územnoplánovacích a postupov z hľadiska posudzovania vplyvov na životné prostredie, a ktorá by bola overená modelovým riešením na konkrétnom území.

K environmentálnemu hodnoteniu podľa zákona boli predkladané Sprievodné správy urbanistických štúdií VÚC obsahujúcich síce kapitolu "Životné prostredie", rozčlenenú do viacerých zložkovo zameraných podkapitol, avšak tieto boli v absolútnej väčšine spracované ako výstup prieskumov a rozborov a nie ako sprievodná správa koncepcného materiálu, ktorým by mala štúdia byť. Preto svojim obsahom naplňali v absolútnej väčšine iba hodnotenie východiskového stavu životného prostredia a nie vplyv realizácie územnoplánovacej dokumentácie na jeho zmeny, teda nepredstavovali environmentálne hodnotenie v zmysle vyššie uvedeného metodického usmernenia. Neobsahovali teda buď žiadne alebo len veľmi málo informácií, ktoré by umožňovali posúdiť únosnosť rozvojovej koncepcie v zmysle navrhovanej štúdie.

Ako konštatuje tiež analýza niektorých ÚPN vybraných SÚ, spracovaná firmou AŽ Projekt (Krupolec, Krumpolcová, 1998) v záveroch uvedených na strane 16: "...jednotlivé ÚPN SÚ obsahujú množstvo údajov, ktoré súvisia či už priamo alebo nepriamo s environmentálnym hodnotením. Napriek tomu žiaden ÚPN SÚ neobsahuje takéto hodnotenie a viažuce sa opatrenia. Jednotlivé návrhy sú roztrúsené v dokumentácii a nie sú účelovo vyhodnotené. Okrem toho analyzované dokumentácie neobsahujú ani porovnanie alternatívnych prípadne variantných riešení z hľadiska životného prostredia a takisto ani odporúčanie najvhodnejšieho alternatívneho (príp. variantného) riešenia na dopracovanie v etape návrhu."

Filozofia hodnotenia vplyvov na životné prostredie pre ÚPD spočíva všade na svete hlavne v pojednávaní o kumulatívnych vplyvoch ľudskej činnosti na životné prostredie v určitom priestore.

Autori hodnotenej územnoplánovacej dokumentácie sa spravidla venovali v rámci jednotlivých kapitol skôr hodnoteniu súčasného stavu v rovine analýz, v niektorých prípadoch nanajvýš v polohe čiastkových syntéz. Žiaľ, nejasnosti metodiky a kritérií hodnotenia v rámci výkonu posudzovania vplyvov na životné prostredie mali za dôsledok, že rozsah a komplexnosť uvádzaných údajov nie sú

dostačujúce pre environmentálne posúdenie, nehovoriac o tom, že predložené správy neobsahovali niekedy environmentálne hodnotenie ani jedinej spracovanej alternatívy.

Treba konštatovať, že v niektorých predložených správach sa autori neobmedzili v častiach venovaných osobitne problematike životného prostredia iba na hodnotenie súčasného stavu, ale snažili sa o naznačenie vývoja stavu jednotlivých zložiek životného prostredia v zmysle uvažovaných rozvojových variant. Správy však neobsahovali porovnanie predložených variant z hľadiska ich dopadu na životné prostredie.

O tom, že náležité zapracovanie príslušnej problematiky do sprievodných správ nie je nemožné svedčí napríklad kapitola "Ochrana prírodného a kultúrneho dedičstva" v sprievodnej správe VÚC Lučenec, ktorá svojim obsahom prekračuje rámec svojho názvu. Jej obsah (predovšetkým v časti Priestorové vymedzenie zón na základe ekologických potenciálov a limitov) po konfrontácii s rozvojovými trendmi v rámci jednotlivých variantných riešení tvorí z metodického hľadiska dobrý základ pre posúdenie vplyvov na životné prostredie v procese spracovania a schvaľovania územnoplánovacej dokumentácie.

Napriek tomu, že proces posudzovania vplyvov na životné prostredie v zmysle § 35 zákona nie je upravený oficiálne prijatou metodikou, zo stavebného zákona vyplýva povinnosť realizácie pripomienkového konania vrátane zapojenia verejnosti. Vyššie uvedené Metodické usmernenie upravuje účinnosť § 35 zákona vo vzťahu k prerokovaniu s verejnosťou. Preto súčasťou predložených návrhov by mali byť stanoviská z pripomienkového konania v zmysle stavebného zákona. Tieto však neboli ani v jednom prípade predložené, a to bez ohľadu na zvolený metodický postup prác na ÚPN.

Predložené sprievodné správy málokedy udávali kvantitatívne či kvalitatívne údaje o predpokladaných zmenách stavu životného prostredia v rámci predkladaného priestorového konceptu, ktorý by mal byť základom urbanistickej štúdie v zmysle príslušných zákonných noriem a metodík. Údaje uvedené v štúdiách s výnimkou trasovania najdôležitejších dopravných ťahov boli údaje charakterizujúce východiskový stav životného prostredia a jednotlivých funkčných zložiek, nanajvýš charakterizujúce izolované rozvojové záujmy jednotlivých subjektov v priestore VÚC bez toho, aby vyhodnotili ich vzájomné kolízie, určili preferencie a vzťahli tieto na základné rozvojové ciele systému ako celku.

V niektorých správach boli i časti, podstatné z hľadiska posúdenia vplyvov na životné prostredie,

redukované na odpísanie všeobecne teoretických poznatkov, čo ani v kontexte všeobecne dostupných existujúcich územnotechnických podkladov nemožno akceptovať.

V častiach pojednávajúcich o jednotlivých funkčných subsystémoch dominantnú časť (niekde viac ako 90%) tvoria údaje identifikujúce stav rozvoja funkčného subsystému, a to priestorovo nepremietnuté, pričom je pre urbanistickú štúdiu najdôležitejší práve priamy a sekundárny priestorový prejav jednotlivých aktivít sídlenia. Napríklad v kapitolách venovaných obyvateľstvu uvádzali autori takmer zhodne údaje o súčasnom a perspektívnom počte obyvateľov jednotlivých obcí, avšak chýbala analýza rastových typov obcí a migračných typov obcí s analýzou príčin. Veľmi sporadicky boli uvedené informácie o disponibilnom a na pracovné príležitosti viazanom, resp. neviazanom bytovom fonde, t.j. o takých faktoroch, ktoré sú práve riešením priestorovej koncepcie na úrovni VÚC ovplyvniteľné a z hľadiska trvalo udržateľného rozvoja a kvality humánneho životného prostredia jednými z dominantných.

Neraz zbytočne podrobné pasportizácie parciálnych zložiek životného prostredia (napr. geologickej stavby) niekoľkonásobne prevyšovali hodnotenie stretov záujmov a hodnotenie ich vzťahu k ochrane a tvorbe životného prostredia, kde sa navyše vôbec neanalyzovali vzťahy k rozvojovým koncepciám jednotlivých funkčných subsystémov a celkovej koncepcii rozvoja regiónu, a to napriek tomu, že tieto boli preukázateľne negatívne. To svedčí o skutočnosti, že tu neraz nejde ani o nedostatok dostupných podkladov, ale práve o chýbajúcu metodiku a legislatívnu nedokonalosť umožňujúcu predkladateľom jednoducho obísť transparentné analýzy ukazujúce skutočné dôsledky realizácie navrhovaných koncepcií.

Hodnotenie, na rozdiel od predložených materiálov, by nemalo len generalizovať údaje za celý VÚC, ale práve naopak, pasportizovať územia z hľadiska ich potenciálu pre rozvoj jednotlivých aktivít sídlenia a túto pasportizáciu následne konfrontovať s rozvojovými tendenciami a priestorovou koncepciou. Pritom, už v etape štúdie bolo potrebné vyhodnotiť environmentálne dôsledky, strety a prínosy ľudskej činnosti, a to v lokálnom, regionálnom (celoštátnom) i globálnom merítku. Pomohlo by to stanoveniu reálnych kvantitatívnych ukazovateľov v ÚHZ v prípade, že mu predchádza variantné spracovanie štúdie doplnené environmentálnym hodnotením.

Uvádzané opatrenia boli zväčša odvetvovými, bez priestorového priemetu zodpovedajúceho danému stupňu a kategórii ÚPD. Napr. "modernizácia

jestvujúcich technologických zariadení v rámci technických možností", či "pre zvyšovanie výkonov kompresorovej stanice inštalovať technologické zariadenia s progresívnymi parametrami maximálne šetriacimi životné prostredie" sú síce pekné, ale nič nehovoriace a navyše vo vzťahu k územnému plánovaniu irelevantné. Na druhej strane, takmer každej predloženej dokumentácii chýbali opatrenia územné - návrhy limitov, či úplného vylúčenia niektorých aktivít osídlenia z kontaminovaných priestorov, vymedzenie území s osobitným režimom obhospodarovania pôd, lesov a pod., podmienenie extenzívneho rozvoja aktivít vo vymedzených priestoroch realizáciou ekologických stavieb sanáciou zdrojov znečistenia atď.

Vzhľadom k osobitej cennosti prírodných celkov odrážajúcej sa v kategóriách ochrany jednotlivých priestorov predmetných území (v podstate každý VÚC v SR sa dotýka niektorej z foriem územnej ochrany prírody), by si hodnotenie vplyvov na životné prostredie bezprostredne žiadalo stanovenie kvantitatívnych a kvalitatívnych limitov rozvoja jednotlivých aktivít osídlenia v týchto územiach (napr. rekreačných aktivít pre jednotlivé časti chránených území vrátane podmienenia renovačných prác zariadení s ubytovacími kapacitami realizáciou opatrení na ekologizáciu ich prevádzky).

V kapitolách venovaných životnému prostrediu, by sa vo väčšine prípadov žiadalo oveľa cielenejšie analyzovať dopady jednotlivých aktivít, predovšetkým z hľadiska využitia prirodzených (prírodných) a vytvorených potenciálov (napr. infraštruktúrnych), z hľadiska možnosti eliminácie potenciálnych environmentálnych rizík spojených s ich implementáciou, z hľadiska konfliktu so systémami ekologickej stability, resp. z hľadisk jeho rozvoja a prehĺbenia.

Návrhy záväzných regulatívov územného rozvoja v predloženej územnoplánovacej dokumentácii tiež možno považovať vo väčšine prípadov za nedostatočné. Uvádzané body sú skôr všeobecne formulované východiská pre tvorbu koncepcie a nie pre tvorbu územného rozvoja jednotlivých subsystémov.

Variantné riešenia nie vždy predstavovali vhodne vybrané polohy smerovania kvantitatívneho rozvoja predmetného regiónu, čím by mohli tvoriť optimálne východiská pre stanovenie ÚHZ. Neraz boli vyslovene formálne a úplne zbytočné (napr. pokiaľ sa neopierali o aspoň sčasti reálny demografický vývoj). Iba v jedinom prípade z posudzovaných ÚPD boli uvedené limity a potenciály rozvoja priestorových systémov VÚC zodpovedajúce generalizácii na úrovni štúdie. To je dôležité

nielen pre proces environmentálneho hodnotenia ÚPD, ale zároveň, tým uľahčujú rozhodnutie o stanovení požiadaviek na spracovanie ÚPD definovaných v následných ÚHZ. Z hľadiska výberu optimálnej varianty vo vzťahu k ochrane a tvorbe životného prostredia však aj v uvedenom prípade bude potrebné v nasledujúcej etape spracovať variantné riešenie spôsobu naplnenia ÚHZ.

Logika spracovania variantných štúdií predchádzajúcich návrh a schválenie ÚHZ je jasná - umožňuje stanovenie reálnych vstupných požiadaviek pre spracovanie ÚPD. Avšak samotné naplnenie týchto požiadaviek v sebe zahŕňa množstvo alternatív a variantov environmentálne rôzne akceptovateľných až neakceptovateľných. V podstate by environmentálne hodnotenie v rámci ÚPD malo mať ťažisko práve v polohe posúdenia alternatív konceptu riešenia nasledujúceho po schválení ÚHZ.

Posudzovanie v polohe štúdie je síce veľmi osožné predovšetkým vo vzťahu k prijatiu ekologicky únosných vstupných parametrov pre spracovanie ÚPD, avšak nemôže nahradiť posudzovanie v polohe konceptu riešenia. Keďže ÚHZ môžu zohľadňovať spracovanú štúdiu a jej environmentálne hodnotenie rôznym spôsobom a tiež návrh ÚPN môže pri neštandardnom postupe rôznym spôsobom reagovať na ÚHZ, environmentálne hodnotenie v rámci spracovania ÚPD realizované v etape pred prijatím ÚHZ stráca svoju hlavnú funkciu, spočívajúcu v hodnotení vo vzťahu ku kumulatívnym a synergickým efektom nadrežortného prierezového priestorového plánovania s charakterom smernosti až záväznosti.

Žiaľ, neraz pre vyhodnotenie stavu životného prostredia boli úplne chybné použité správne hranice priestorových jednotiek, ktoré nedefinujú homogénne priestorové jednotky z hľadiska kvality životného prostredia, a preto sú voči environmentálnemu hodnoteniu irelevantné. Preto napr. prevzatie metódy koeficientov ekologickej stability katastrálnych území považujeme za absolútne zavádzajúce a v prípade spracovania urbanistickej štúdie VÚC za neprijateľné.

Ako vyplýva z vyššie uvedených analýz, predložené správy prakticky neumožňovali zodpovedné posúdenie kladných a záporných dôsledkov realizácie rozvojovej koncepcie resp. územnoplánovacích opatrení obsiahnutých v ÚPD.

V posudzovanej ÚPD neboli prakticky uvádzané opatrenia na prevenciu, elimináciu, minimalizáciu a kompenzáciu nepriaznivých vplyvov, i keď je to priamo vyžadované zákonom a nadväzujúcim Metodickým usmernením pre obstarávateľov ÚPD

vydaným MŽP SR z roku 1995. Uvádzané opatrenia boli zväčša formálne a absolútne nedostatočné. Mnohé z nich nebolo možné považovať za regulatívy, hoci sú za tieto deklarované. Napr. plné rešpektovanie opatrení vyplývajúcich z legislatívnej ochrany chránených území je zákonom stanovenou všeobecnou povinnosťou, z ktorej môžu vyplývať konkrétne regulatíva pre územný rozvoj, funkčné využitie územia a pod. "Využitie súčasnej situácie... a zvyšovania tlaku na podniky..." nie je v žiadnom prípade regulatívom územného rozvoja, rovnako ako "vytvorenie predpokladov rozvoja priemyslu na báze budovania podpornej technickej infraštruktúry", čo môže byť strategickým cieľom, ale nie regulatívom atď. Na druhej strane chýbali skutočné regulatívy pre funkčné využitie území, priestorovú expanziu funkcií, intezitu využitia území, limity pre funkčné využitie územia z hľadiska kumulatívnych efektov, stanovenie environmentálnych limitov pre priestory prvkov územného systému ekologickej stability atď.

Záverom tejto analýzy je treba konštatovať, že súčasný stav hodnotenia vplyvov na životné prostredie v ÚPD je absolútne neuspokojivý. Nejasnosť metodiky posudzovania vedie k odporu časti územnoplánovacej praxe voči realizácii uvedeného paragrafu, predovšetkým so zdôvodnením, že súčasná prax spracovania ÚPD aj bez environmentálneho hodnotenia zabezpečuje v dostatočnom rozsahu implementáciu ekologických požiadaviek do územnoplánovacej dokumentácie a následných územnoplánovacích rozhodnutí.

Odporúčania a opatrenia pre zlepšenie environmentálneho hodnotenia ÚPD pre najbližšie obdobie

Ako ukazujú vyššie uvedené skúsenosti, napriek nespornej úlohe územného plánovania vo vzťahu k ochrane a tvorbe životného prostredia, nie je existujúca metodika a legislatíva, upravujúca obsah ÚPD, garantom komplexného zváženia environmentálnych aspektov, a preto sa javí prítomnosť environmentálneho hodnotenia ÚPD oprávnená. Skúsenosti tiež ukazujú, že je možné spracovať takú metodiku environmentálneho hodnotenia ÚPD a implementovať ju do územnoplánovacích procesov takou formou, aby na jednej strane nebola narušená ich dynamika a efektívnosť, a na strane druhej bola zabezpečená funkčnosť environmentálneho hodnotenia. (Belčáková, 1996, Belčáková, 1997).

V zmysle načrtnutých záverov i viacerých prác metodického charakteru a odborných článkov, je pre environmentálne hodnotenie ÚPD potrebné (Krumpolec, Krumpolcová, 1998):

- ÚPN SÚ je potrebné hodnotiť z hľadiska ekologickej únosnosti, navrhovanej činnosti vo väzbe na možnosť havárie a hodnotenie kumulatívnych a synergických javov,

- riadne zdefinovať a zjednotiť resp. usporiadať odlišnosti v pojmoch používaných v environmentálnom hodnotení a v územnoplánovacom procese,

- dopracovať vykonávaciu vyhlášku k § 35 zákona hlavne z dôvodu vyšpecifikovania sídelných útvarov, ktorých územnoplánovacia dokumentácia podlieha environmentálnemu hodnoteniu,

- v novom pripravovanom zákone o územnom plánovaní a stavebnom poriadku zosúladiť environmentálne hodnotenie s územnoplánovacím procesom.

Okrem toho pre zodpovedné environmentálne hodnotenie vplyvov je potrebné najmä:

- klasifikovať jednotlivé aktivity z hľadiska ich charakteru a intenzity pôsobenia (s priamym, nepriamym, izolovaným, celopriestorovým, kumulatívnym, jednorazovým, dlhodobým, periodickým a i. vplyvom, s vysokou, strednou, nízkou až zanedbateľnou intenzitou),

- jasne definovať a v limitoch územného rozvoja konkretizovať opatrenia na obnovenie dynamickej stability, definovať, ktoré aktivity, v ktorých polohách je potrebné zastaviť, ktoré sú určené na dožitie, ktoré sú z hľadiska rozvoja limitované, akceptovateľné a pod.,

- definovať opatrenia na racionálne využívanie prírodných zdrojov, zabezpečenie rekultivácie miest ťažby neobnoviteľných zdrojov, resp. reprodukcie obnoviteľných zdrojov,

- opatrenia na optimalizáciu vodného režimu krajiny, starostlivosť o vodné zdroje,

- vymedziť prioritné plochy z hľadiska ekologickej únosnosti poľnohospodárskeho a lesohospodárskeho využitia s aplikáciou alternatívnych technológií vo vzťahu k:

a/ priestorom s mimoriadnou ekologickou hodnotou,

b/ priestorom s osobitne narušeným životným prostredím,

- užšie špecifikovať krajinárske podmienky realizácie výstavby, predovšetkým vo vzťahu k optimalizácii zásahov do voľnej krajiny pri výstavbe komunikácií, vodných diel, meliorácií a priemyselných a rekreačných zariadení, predovšetkým v osobitne chránených územiach a ich dotyku,

- definovať a do limitov premietnuť zásady optimálneho rozvoja fyzických štruktúr osídlenia s cieľom vytvorenia kvalitného a esteticky hodnotného sídelného, obytného, rekreačného a pracovného prostredia v danom krajinnom prostredí,

- navrhnúť podporné opatrenia na vytváranie miestnych, relatívne uzavretých cyklov výroby a spotreby umožňujúcich dokonalejšie využívanie hmotných, energetických a informačných vstupov a tým, minimalizáciu dopravných nákladov a ďalších negatívnych vplyvov na životné prostredie,

- posúdiť a z hľadiska celopriestorovej koncepcie optimalizovať lokalizáciu tých činností ohrozujúcich životné prostredie, ktoré nebude možné zrušiť (napr. lokalizáciu centier zneškodňovania nebezpečných odpadov, spaľovní, riadených skládok, závodov druhotného spracovania odpadu a pod.),

- navrhnúť nielen opatrenia na priestorovú ochranu prírodných zdrojov a kultúrnych pamiatok, tradícií a pod., ale i na ich aktivizáciu, rozvoj a optimálne využitie.

I. Belčáková, M. Finka: ***Appraising the quality of environmental impact assessment process of land use planning documentation.***

Abstract: Environmental appraisal of land use planning documentation is in the focus of this contribution. It explains and describes the legislation background of appraisal together with the principles and directions of its own procedure. First experience is summarised and future directions are outlined. Great attention is also paid to the quality of environmental appraisal of already elaborated and approved land use planning documentation at both regional and local levels. There are many weaknesses to be solved. The contribution is concluded with the proposed procedural stages of environmental appraisal as well as with methodological issues.

Literatúra:

Belčáková, I.: *Strategické environmentálne hodnotenie v priestorovom plánovaní*. Príspevok k analýze zahraničných skúseností, Práca k dizertačnej skúške, PRIF UK, Bratislava 1996, 29 s.

Belčáková, I.: *SEA experience in land use planning, Sofia Initiative on EIA, Regional EIA Workshop for CEE and NIS*, Szentendre, Hungary 1997

Finka, M. a kol.: *Vypracovanie metodiky pre posudzovanie vplyvov územnoplánovacej dokumentácie (ÚPD) na regionálnej a sídelnej úrovni na životné prostredie v zmysle § 35 odsek 1 písmeno b) zákona NR SR č. 127/1994 Z.z. o posudzovaní vplyvov na životné prostredie*, Centrum EIA Slovakia, Bratislava 1997

Finka, M. a kol.: *Návrh zásad vykonávacej vyhlášky pre implementáciu časti § 35, Zákona NR SR č. 127/1994 Z.z. o posudzovaní vplyvov na životné prostredie, venovanej hodnoteniu ÚPD*, Centrum EIA Slovakia, Bratislava 1997

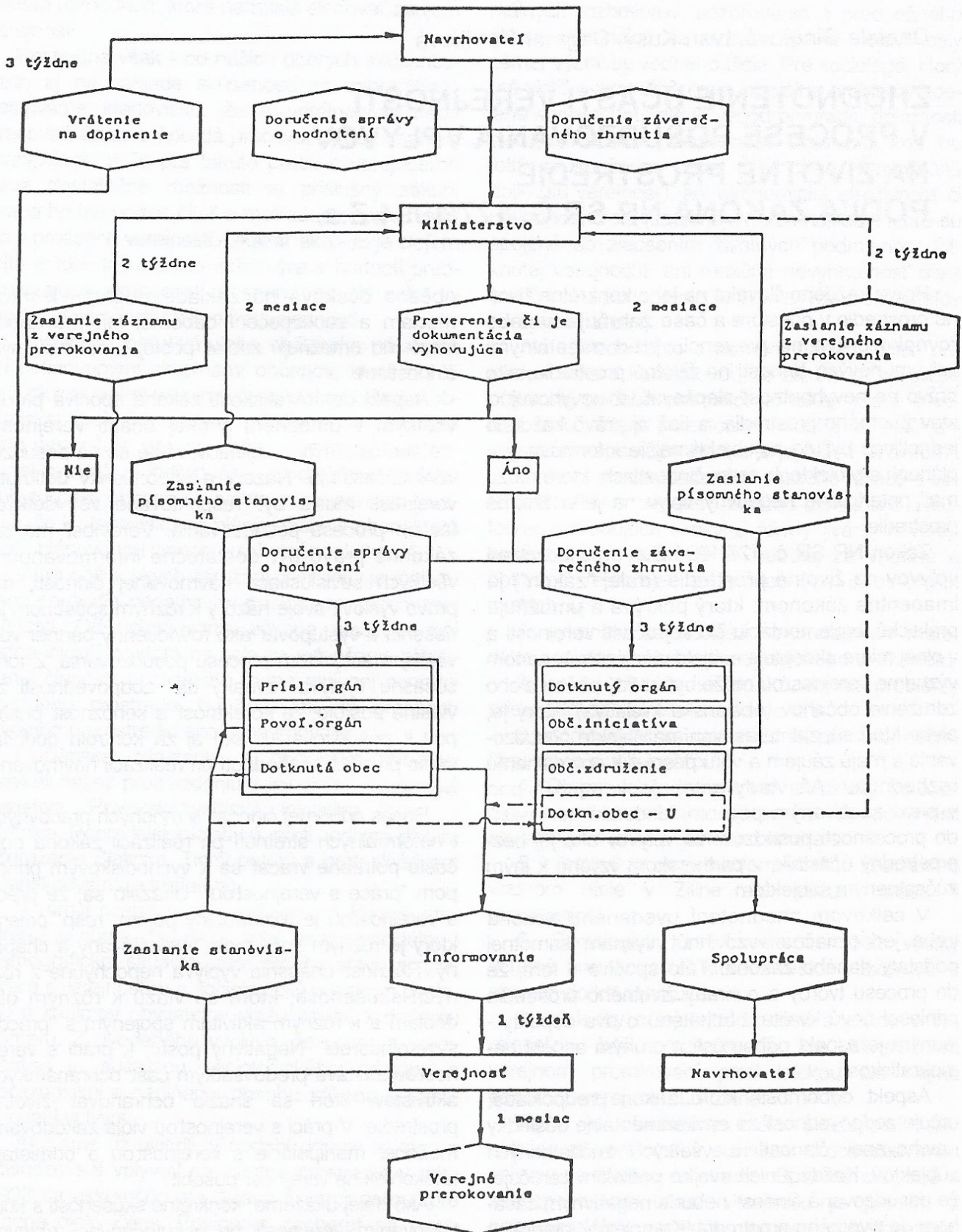
Krumpolcová, M., Krumpolec, V.: *Upresnenie metodických postupov pre environmentálne hodnotenie územnoplánovacej dokumentácie v zmysle § 35 Zákona NR SR č. 127/1994 Z.z. o posudzovaní vplyvov na životné prostredie pre sídelný útvar*, Bratislava 1998

Krumpolcová, M., Kalinová, Ž., Kozová, M., Úradníček, Š., Butkovská, K., Králik, J., Vaškovič, P.: *Ďalšie overovanie a upresňovanie metodických postupov pre environmentálne hodnotenie územnoplánovacej dokumentácie na regionálnej a sídelnej úrovni v zmysle § 35 zákona NR SR č.127/1994 Z.z. o posudzovaní vplyvov na ŽP*, MŽP SR, Bratislava 1997

Zákon NR SR č.127/1994 Z.z. o posudzovaní vplyvov na životné prostredie

Zásady účasti verejnosti v procese EIA

1. Získavať a udržiavať dôveru verejnosti v miestnu demokraciu a aktivizovať dlhoročne deformovaný vzťah k verejnému životu, resp. k svojmu životnému prostrediu ako základný predpoklad fungovania procesu EIA.
2. Uvedomiť si, že účasť verejnosti na verejnom živote nie je povinná, je iba možná. K účasti na procese EIA nie je možné nikoho nútiť, ani ju násilím vyžadovať. Je možné presvedčaním zainteresovať.
3. Je potrebné podávať objektívne, podstatné a pravdivé informácie. Voliť názorný, prehľadný a zrozumiteľný systém podávaných informácií a nepodceňovať žiadnu informáciu od občanov.
4. Je dôležité dosiahnuť konkrétne rozhodnutie občana pri výbere z radu možností (alternatív a variant), resp. vlastný návrh riešenia.
5. Serióznosť prístupu k mienke občanov zvýrazniť aj zabezpečením spätnej väzby, ktorá spočíva v informovaní občanov, ako sa zaobchádzalo s ich pripomienkami, ktoré boli rešpektované a ktoré nie, s uvedením argumentov, prečo sa tak stalo.

Legenda:

Dotknutá obec - U dotknutá obec určená ministerstvom podľa § 16 ods. 2 zákona